

Advocacy journalism: últimes notícies del debat sobre l'ètica periodística i la cobertura del conflicte armat

Christopher D. Tulloch

Resum

Entre els debats més importants del reporterisme de guerra contemporani, l'arribada del denominat *periodisme patriòtic* i la concurrent consolidació d'una forma intervencionista de periodisme bèl·lic conegut com *advocacy journalism* poden ser considerats com els més rellevants. El present article traça la imposició d'aquests dos models i considera les seves repercussions per al periodisme internacional. La neutralitat del reporter de guerra, la compatibilitat complexa de patriotisme i professionalisme, i el nivell d'intervenció legítima del periodista són els aspectes tractats des de perspectives enfrontades.

PARAULES CLAU: periodisme internacional, corresponents, reporterisme de guerra, patriotisme, *advocacy journalism*, deontologia professional, conflicte.

Advocacy journalism: latest news on the media ethics debate and the coverage of armed conflict

Abstract

The advent of so-called patriotic journalism and the concurrent consolidation of a controversial and interventionist form of conflict journalism, referred to as *advocacy journalism*, are amongst the most important debates in contemporary war reporting. This article briefly traces the imposition of these models and considers their ethical repercussions on international journalism. The neutrality of the war reporter, the complex compatibility of patriotism and professionalism and the level of legitimate intervention on behalf of the journalist are all aspects that are considered here from opposing perspectives.

KEYWORDS: international journalism, correspondents, war reporters, patriotism, *advocacy journalism*, professional deontology, conflict.

L'exercici professional de l'especialitat informativa que és el reporterisme de guerra provoca (n'és terra fèrtil) nombrosos debats amb connotacions deontològiques. Fruit de l'excepcionalitat d'un entorn laboral on la violència extrema és la matèria prima, el periodisme bèl·lic planteja dilemes de caràcter ètic no extrapolables a les rutines professionals dels seus companys, atès que la seva missió informativa és la cara més «ortodoxa» de la informació.

Entre els paràmetres que compliquen el desenvolupament ètic de la seva labor hi ha aspectes d'ordre pràctic, com per exemple l'evident major amenaça a la integritat física que pesa sobre ells en l'exercici de la seva feina professional,¹ les dificultats per preparar-se adequadament per a la labor informativa² o els obstacles logístics que també formen part de la seva labor quotidiana, com poden ser la censura i altres mecanismes de control, cada cop més estrictes, sobre els informadors que exerceixen les forces armades.³ No cal dir que els corresponsals de guerra experimentats pateixen problemes més exagerats de salut física i mental. Un fenomen diferenciador al qual va fer al·lusió Alfonso Rojo quan es va referir a l'ofici com «la única actividad que resta en la que se puede [...] prosperar en medio del dolor y cortejar a la muerte con total aprobación social» (Rojo, 1995: 272). Deixant de banda el dramatisme de les seves paraules, és innegable que el contacte quotidià amb la misèria humana fa que els corresponsals de guerra pateixin almenys una, quan no totes, de les «tres D» de Leguineche —desequilibrats, divorciats, dipsòmans— i que els portin cap a diversos trastorns i a uns nivells de frustració, cinisme i esgotament tan elevats que poden derivar com a mínim en pràctiques èticament qüestionables i, com a màxim, a l'abandonament definitiu de la professió.

Des del punt de vista estrictament periodístic, l'encàrrec informatiu del corresposal de guerra es diferencia de manera notable de la tasca dels companys de redacció. De l'enviat *especial* s'espera també una crònica «especial». Del reporter de guerra s'espera un estil emotiu, de primera persona, amb elevades dosis de subjectivisme per reforçar la presència *in situ* del periodista i amb un «color» i elements de dramatisme per arribar a la consciència del seu públic, amb el fi de causar un efecte mobilitzador —propi del *soft power*— que va més enllà del periodisme internacional diplomàtic.⁴ Aquesta pressió sobre la necessitat de fer cròniques «especials» ha fet que alguns reporters de guerra —sobretot els *freelance* que cobren per peça publicada— no puguin resistir la temptació de «guarnir» excessivament les seves cròniques, una pràctica poc ètica a la qual recorren els corresponsals per la pressió que exerceixen —sobretot les empreses audiovisuals— als seus reporters sobre el terreny per arriscar-se la vida per l'exclusiva o les imatges més impactants. Aquestes dinàmiques d'obligada espectacularitat pel que fa a la cobertura del conflicte armat són el resultat de la proliferació i rivalitat feroç entre les cadenes 24/7 de *breaking news* que requereixen ser alimentades perma-

nement, una competitivitat que s'ha cobrat la vida de més d'un professional de la informació.⁵ Aquesta situació explica com el corresponal de guerra experimentat ha estat eclipsat per uns «novells» que a vegades no saben mesurar els riscos que implica l'exercici de la seva feina. Aquests joves aventurers són considerats «protoperiodistes» per Knightley, mentre que Kamm, del *New York Times*, els qualifica com «no professionals», *voyeurs* que s'apropen a la guerra i, a vegades, paguen un preu molt alt per la seva inexperiència (Tulloch, 2004: 53).⁶

A part dels condicionants professionals —tant de caire pràctic com informatiu—, el debat més vigent i més complex del camp del periodisme de guerra —quant a les seves repercussions deontològiques— està relacionat amb aspectes fonamentals i gairebé filosòfics de l'exercici de la professió: concretament les polèmiques sobre la neutralitat del reporter, el risc de la parcialitat en les seves informacions, la compatibilitat incòmoda de patriotisme i professionalisme, i el debat sobre el grau d'intervencionisme legítim del periodista.

El periodisme patriòtic

«En temps de guerra» —va dir el periodista anglès Tom Hopkinson del *Picture Post* l'any 1940— «a vegades hi ha alguna cosa més important que la veritat». El pragmatisme del comentari de Hopkinson —expressat en el context del començament de la Segona Guerra Mundial— és d'una contemporaneïtat extraordinària quan observem el debat avui en dia envers el denominat *periodisme patriòtic*, un fenomen informatiu, que, segons molts analistes, ha exposat de manera crua el buit existent entre la retòrica i la realitat en el cor de la professió periodística. L'impacte de l'11-S i les campanyes militars vigents a l'Afganistan i l'Iraq han tingut com a conseqüència que el vell debat sobre «la pàtria o la veritat» sigui cada vegada més intens, que la frontera entre informació i propaganda patriòtica —quan es tracta d'operacions militars— sigui molt fina i que es continuï marginant qualsevol veu discordant en considerar-lo antiregional. En aquest sentit, el cas de la cadena ultraconservadora Fox News va revelar una tendència alarmant: tot i que conceptes sagrats com l'objectivitat, la neutralitat i l'equidistància formen part de la deontologia periodística, aquests principis resulten no ser rendibles econòmicament. La cadena CNN, líder indiscutible fins a l'any 2003, va perdre telespectadors precisament per la seva vocació «internacionalista» davant d'un rival que ha guanyat posicions gràcies a un tractament obertament parcial de la informació. El debat sobre la parcialitat no va ser present només als Estats Units. El director d'informatius de la BBC també va ser obligat a defensar-se d'acusacions de manca d'«entusiasme patriòtic», atesa l'oposició del sector probèl·lic de la societat política britànica a la cobertura «plural» i «poc triomfalista» de la televisió pública britànica.

El debat sobre el *periodisme patriòtic* és, per norma, exageradament pujat de to i els dos bàndols semblen irreconciliables. En preguntar-li sobre quina versió s'hauria d'oferir en temps de guerra —la del seu país d'origen o la de l'enemic, fins i tot quan aquesta última pot ser en determinats moments més inversemblant— el professor John Curry, de la Universitat de Boston, va ironitzar sobre la idea que els periodistes poden representar l'interès públic internacional a costa de l'interès nacional. En canvi, per a Bernard Shaw, de la CNN, «no hi ha “enemic”, no puc prendre partit i no prenc partit. Com a americà, és a dir, com jo em sento privadament, és una qüestió personal. Però professionalment, no prenc partit [...]. Com a reporter, sóc neutre» (Tulloch, 2004: 235).⁷

Malgrat l'emotivitat dialèctica amb la qual es vesteix el debat, existeixen «terceres vies», sortides raonables a aquesta cruïlla com la que va trobar el periodista nord-americà Marvin Kalb, per a qui no hi ha contradicció entre el patriotisme i el professionalisme d'un reporter. En aquest sentit, Kalb va declarar que «els periodistes porten a terme l'acte més alt de patriotisme i operen als nivells més alts de professionalitat quan sotmeten els comunicats i pronunciaments governamentals a la investigació honesta i veritable per després oferir, sense por, els seus resultats» (Tulloch, 2004: 235). Si ja es parla del «mite de l'objectivitat» en la pràctica de l'ofici en condicions laborals normals, sembla raonable relativitzar les exigències com a professional d'aquell informador que es troba treballant en l'estat d'excepcionalitat que significa la guerra a canvi d'altres paràmetres igualment acceptables com la justícia, l'equilibri o el sentit comú.

L'advocacy journalism

El risc de parcialitat forma part de la vida de tot periodista, però és un tema, com els altres que hem identificat abans, que es troba sobredimensionat en el cas del corresponsal de guerra. La situació límit que suposa el conflicte bèl·lic, juntament amb la conveniència mediàtica d'identificar-hi «els bons i els dolents», fan que aspirar a l'asèpsia professional respecte als continguts de les seves cròniques resulti una tasca complicada. El reporter de guerra corre el risc de patir la «síndrome d'Estocolm periodística» fruit de la seva major implicació des del punt de vista humà que comporta la cobertura dels fets violents, i fa que molts reporters de guerra acabin renunciant a la cerca d'un camí entremig de les reivindicacions dels enfrontats i abandonin dogmes establerts d'ètica periodística i de conducta professional.⁸

Les guerres recents com les de Rwanda, els Balcans, l'Afganistan, l'Iraq i el conflicte als territoris palestins han consolidat aquesta escola de «periodisme compromès» denominat alternativament com *journalism of attachment*, *advocacy journalism*.

cacy journalism o *committed journalism* en anglès. Aquest gènere de reportatge de guerra, patrocinat per figures de primera línia com Martin Bell i John Simpson de la BBC, Robert Fisk de *The Independent*, Ed Vulliamy de *The Guardian* o fotoperiodistes com Sebastià Salgado, Javier Bauluz o Gervasio Sánchez, consisteix a enterrar el mite de la neutralitat, promoure una cobertura obertament a favor de les víctimes de la guerra i plantejar un tractament informatiu que registra les emocions i el patiment humà a més a més de registrar la fredor dels fets en si. És un periodisme que «cares as well as knows» i que, sobretot, no permet que els seus partidaris es mantinguin neutres o desvinculats de la dura realitat de la guerra. Bell, un dels *pares* del terme *journalism of attachment*, va anar més enllà en declarar que:

Els reporters ja no són espectadors, sinó participants, amb la responsabilitat de prendre partit a favor de les víctimes i defensar el bé del mal [...]. La seva professió és una empresa moral que hauria de ser imbuïda d'un idea del bé i del mal, perquè el periodista és un actor amb capacitat d'influir en el resultat dels esdeveniments que cobreix i assegurar que hi prevalgui el bé. (Hume, 1997)

La *raison d'être* d'aquest «periodisme partidista» és superar la indiferència que pot sentir un lector o espectador saturat de notícies negatives de diversa temàtica —economia, successos, medi ambient, etcètera— i per això considera que l'objectivitat és secundària al costat de la moralitat. Resumit en poques paraules, l'argument és que quan es tracten informativament per igual tots els bàndols en un cas com Bòsnia, per exemple —quan va nàixer aquest debat—, s'estableix una equivalència moral entre víctima i agressor. D'aquí hi ha un petit pas a ser neutre, i ser neutre és un pas encara més petit a ser un còmplice del mal. D'aquesta manera, queda resolt el dilema sobre fins quan s'ha d'involucrar un periodista davant del fet violent i si és legítima o no la intervenció directa del corresponal sobre el terreny.⁹

La complexitat del debat sobre com mesurar la responsabilitat professional d'un periodista de ser testimoni *versus* la responsabilitat moral d'implicar-se no és una qüestió ambigua per a aquests periodistes. Una prova d'això va ser la decisió de Martin Bell, de la BBC, i Ed Vulliamy, de *The Guardian*, de declarar davant del Tribunal Penal Internacional per a l'ex-Iugoslàvia en el cas contra el serbobosnià Dusko Tadic. A l'hora de justificar la seva decisió de testificar, Vulliamy va diferenciar entre *neutralitat* i *objectivitat* mitjançant una metàfora provocadora: «Crec que hi ha moments en la història, com qualsevol banquer suís diria, en què la neutralitat no és neutra, sinó complicitat en el delicte» (Prats, 2003: 55).

Un valedor molt notori d'aquest corrent del periodisme «no objectiu» és el

professor italià Furio Colombo. En el seu manual de periodisme internacional, fa una defensa sense complexos del posicionament del reporter en temps de guerra i arriba a comparar l'informador amb un voluntari d'una ONG:

La figura del periodista s'assembla a la del voluntari: el voluntari no menysprea l'estat d'on prové o el Govern d'aquell estat. Sap simplement que no hi haurà cap intervenció. No es planteja el problema de buscar un costat just i un altre d'equivocat perquè té consciència del drama que s'està vivint [...], de tal manera que quasi tots els recursos lògics, racionals i intel·lectuals li semblen inútils. El que serveix és una presa de posició moral: tenen raó les víctimes [...], mai més l'objectivitat, perquè aquí res no és lògic, res no respon al sentit comú i res no és explicable a la llum de la raó. L'únic recorregut moral que redimeix l'ofici és el d'estar al costat de les víctimes i testimoniar les matances. Per a aquest ofici hi ha només dos tipus de professionals: el periodista i el voluntari, ambdós sense banderes. (Colombo, 1997: 136-137)

Per a Colombo, la dificultat de ser un observador neutre quan un té sentiments i sensibilitats sobre els subjectes de les seves cròniques es va desplaçant cada cop més a favor d'una clara aposta per un periodisme més humanitari o, com diu ell, cap a un «periodisme de Creu Roja», i d'aquesta manera sentència la mort del debat sobre l'«objectivitat» periodística: «Ja no queda espai per a la reconstrucció raonable i independent dels fets ni per al territori entremig de la narració “objectiva”. Res no és objectiu a Rwanda, Somàlia, Bòsnia, Txetxènia. Només es pot prendre partit a favor de les víctimes» (Colombo, 1997: 138).

Davant del tradicional objectivisme professional de l'informador, els partidaris d'aquest periodisme proactiu i implicat consideren que els temps no estan per a tals demostracions d'inhumana professionalitat i que, afortunadament, no és tan fàcil desprendre's de la condició humana, un sentiment expressat per l'excorresponsal de guerra espanyol Javier Nart en rebutjar «la imatge del periodista internacional fred i distant. Detesto aquesta idea del reporter-turista convertit en monstruós observador del dolor i la mort alienes» (Rojo, 1995: 269). En el cas concret de la guerra de l'Iraq, hem vist la consolidació d'aquest «periodisme de Creu Roja» gràcies als treballs dels denominats *unilaterals* —els informadors que no van viatjar amb les tropes—, a les imatges crues de la cadena Al-Jazeera i a un periodisme autocrític que situa la sensibilitat periodística al costat de les víctimes, atès que, segons l'opinió de Robert Fisk, «la realitat de les guerres no es refereix, en definitiva, a les victòries i derrotes militars [...]. Les guerres, fins i tot quan compten amb la legitimitat internacional, concerneixen principalment la gent que les pateix.»¹⁰ En l'àmbit institucional cata-

là, Montserrat Minobis, aleshores degana del Col·legi de Periodistes de Catalunya, també es mostra partidària d'aquest plantejament. Per a aquesta periodista, la prioritat del periodista en època de guerra és ajudar els que

pateixen la mort i la destrucció, d'aquells que precisament no tenen cap altre al·taveu per fer-se sentir que el dels periodistes que es fiquen en el cor de les ciutats en guerra per visualitzar l'horror diari del conflicte i transmetre aquesta imatge real a tots els racons del món [...]. Aquesta sensibilitat forma part d'aquell codi moral no escrit que exigeix dels periodistes una sensibilitat especial amb la gent que té menys possibilitat d'expressar-se i que necessita imperiosament ensenyar al món la destrucció de la qual és víctima.¹¹

Com no podia ser d'una altra manera, hi ha veus discordants pel que fa a la conveniència de ser participant en els fets i d'abandonar la postura equidistant del periodista. El *committed journalism* no es lliura de la crítica dels observadors que consideren que, mentre que les seves intencions són, en el fons, lloables, resten uns dubtes fonamentals sobre si és, o no, «bon» periodisme. Per exemple, el cèlebre reporter de guerra Peter Arnett es mostra com un incondicional partidari de l'abstenció. Per reafirmar la seva postura, utilitza com a punt de partida la seva pròpia experiència al sud-est d'Àsia i el cas del monge budista que es va immolar com a protesta contra la guerra del Vietnam. Sobre aquest cas, que va donar la volta al món, Arnett es va posicionar molt clarament en afirmar que «podría haber evitado la inmolación corriendo hacia él y dando una patada al recipiente de gasolina, y como ser humano deseaba hacerlo, pero como reportero no debía» (Rojo, 1995: 268).

Ara bé, l'atac més devastador en contra de l'*advocacy journalism* va venir de la mà de Mick Hume, periodista de *The Times* a Londres, mitjançant un catàleg de crítiques contra aquesta tendència cada cop més estesa en el periodisme internacional. En un article extens que resumim aquí, Hume va acusar aquests informadors de:

i) *Sobresimplificar els fets*. Segons Hume, retratar les guerres com a lluites exclusivament morals en les quals el Bé lluita contra el Mal és ignorar les arrels sociopolítiques dels conflictes. La substitució de l'anàlisi racional i crítica per l'emotivitat i una aproximació més visceral ha de significar un pas enrere respecte al periodisme de qualitat.

ii) *Portar a terme un periodisme excoient i facilitar l'intervencionisme militar*. Una vegada s'han elegit els dolents de torn —serbobosnians, hutus, talibans—, aquests queden exclosos del discurs informatiu i són subjectes de la demonització mediàtica. És un periodisme repressiu i exigeix càstig i sancions permanentment de les Nacions Unides o els tribunals internacionals de guerra.

Els periodistes partidistes de la premsa liberal insisteixen que són l'única solució i així legitimen la intervenció militar a països tercers.

iii) *Treballar pel benefici i l'autopromoció dels seus practicants.* Aquí Hume es refereix al risc que tenen els mateixos periodistes de convertir-se en notícia sota la creença de beneficiar amb això els vertaders protagonistes, que són les víctimes de guerra. Utilitzen els conflictes d'altres no tant per buscar la veritat com per trobar-se a si mateixos. Els periodistes corren el risc de creure la seva pròpia publicitat i han d'aprendre que no totes les guerres requereixen els qualificatius d'*holocaust*, *genocidi* o *crims contra la humanitat*.

iv) *Ser un periodisme que mostra el que vol veure, no el que veu.* Segons l'autor, els periodistes poden prendre partit. A allò a què no tenen dret és a barrejar l'evidència amb les seves emocions, perquè s'arrisquen a veure el que volen veure en lloc d'informar de tot el que veuen. Hi ha una diferència entre expressar una opinió i presentar les seves passions personals com a reporterisme objectiu.

v) Finalment, Hume considera que el *periodisme compromès és ineficaç i oportunista*. Segons ell, una vegada que han donat per tancada la seva croada moral amb l'arribada al poder dels «seus», aquests periodistes deixen d'interessar-se pel destí dels «dolents».

La polèmica sobre el periodisme partidista té un indubtable efecte polaritzador que sembla obligar a estar a favor o en contra de la iniciativa. Mentre que és cert que hi ha elements d'un to excessivament moralitzant en el seu discurs i en els continguts dels seus reportatges, continua essent necessari deixar un espai en el congestionat panorama informatiu per a un tipus de periodisme clar, directe, menys contaminat i, al mateix temps, reivindicar un reporterisme de guerra de primera mà amb una agenda moral rebaixada per deixar pas a un periodisme professionalment realitzat en matèria de fonts, enfocament i narració dels fets.

A través de debats com el del periodisme partidista, el reporter de guerra i les seves empreses es troben amb l'obligació de tornar a definir la seva identitat i el sentit de la seva missió informativa. Sense oblidar que la seva funció és la d'informar de manera rigorosa sobre els esdeveniments i sense convertir-se per complet en una ONG unipersonal, el corresponsal de guerra no hauria d'acomplexar-se davant el fenomen de l'alineament amb el dèbil i pot limitar l'excés de temps que actualment dedica a comptabilitzar la mort i la destrucció —una feina que es pot deixar a les agències que tenen més fonts i treballen més ràpidament en aquest àmbit— amb el fi d'utilitzar la seva posició privilegiada per fer-nos arribar també els efectes sobre la població civil i la versió de les víctimes i, d'aquesta manera, contribuir a la narrativa periodística sobre el fracàs de la humanitat que representa la guerra.

Bibliografia

- ARMERO, José Mario. *España fue noticia: Corresponsales extranjeros en la Guerra Civil española*. Madrid: Sedmay, 1976.
- COLOMBO, Furio. *Últimas noticias sobre el periodismo: Manual de periodismo internacional*. Barcelona: Anagrama, 1997.
- HUME, Mick. *Whose war is it anyway? The dangers of the journalism of attachment*. Londres: Informinc, 1997.
- JUILLARD, Jean-François. *La llibertat de premsa al món: 2008*. París: Reporteros sin Fronteras: Generalitat de Catalunya, 2008.
- KNIGHTLEY, Phillip. *The First Casualty: From Crimea to Vietnam: The War Correspondent as Hero, Propagandist and Myth Maker*. Londres: Prion Books, 2000.
- LEGUINECHE, Manuel; SÁNCHEZ, Gervasio. *Los ojos de la guerra*. Barcelona: Plaza y Janés, 2001.
- PRATS, Elisabet. «El paper del corresponsal de guerra davant la justícia». *Capçalera* [Barcelona: Col·legi de Periodistes de Catalunya] (gener-febrer 2003).
- ROJO, Alfonso. *Reportero de guerra*. Barcelona: Planeta, 1995.
- SAHAGÚN, Felipe. *El mundo fue noticia: Corresponsales españoles en el extranjero: La información internacional en España*. Madrid: Fundación Banco Exterior, 1986.
- TULLOCH, Christopher. *Corresponsales en el extranjero: Mito y realidad*. Pamplona: EUNSA, 2004.

Notes

(1) Les estadístiques publicades anualment per les organitzacions internacionals de defensa de la llibertat de premsa són testimonis de la no consolidació de la impunitat dels informadors en zones de conflicte. Tal com va explicar Robert Ménard, secretari general de Reporters sense Fronteres en l'edició de l'any 2008, «Els periodistes pateixen cada vegada més violència —l'any 2007 van matar 86 periodistes— i mesures de repressió coercitives —més de dos periodistes detinguts cada dia l'any 2007» (Juillard, 2008: 4).

(2) Aquest problema el va explicar al present autor Eric Hauck, corresponsal de l'*Avui* a Romania, la Guerra del Golf i els Balcans: «La maleïda etiqueta de *corresponsal de guerra* te la penge el dia que menys t'ho esperes. No és una professió, no s'estudia, no pot ser una aspiració. Un dia t'hi trobes i ja està. Avui ets a la redacció, demà a la trinxera. No s'ha de ser d'una pasta especial per reconèixer quan una plantació de blat de moro fa pudor de cadàver o quan un obús cau en la teva direcció. Simplement s'aprèn amb el temps, la famosa *experiència*.»

(3) Un exemple adient es l'ús habitual dels *media pools*, una pràctica èticament qüestionable que consisteix a autoritzar determinats corresponsals sota normes de compliment obligat a poder accedir a les posicions de les tropes per obtenir la informació en directe per després tornar a la base d'operacions per compartir-la amb els periodistes acreditats que no van anar al front. Aquesta pràctica ha fomentat l'aparició de la figura del corresponsal de guerra «d'hotel» que es confor-

ma a quedar-se al lloc on és allotjat i reescriure els comunicats oficials. Segons Sahagún (1986: 281), «la mayor parte de las guerras recientes se cubren desde hoteles de primera, muy alejados del frente; desde las conferencias de prensa, en salones de aire acondicionado, desde giras preparadas cuidadosamente por las autoridades, perfectamente montadas con fines propagandísticos». En una conferència al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, Ryszard Kapuscinski va dir que «esperar en un hotel els informes de l'Estat Major és el final de l'ofici de corresponsal de guerra» (*La Vanguardia*, 15 desembre 2002).

(4) En aquesta línia, José Mario Armero va intentar dibuixar l'essència de la crònica del reporter de guerra: «A través del estilo, de la natural fluidez, de la coherencia y de la emotividad de sus relatos y de las apreciaciones y conceptos que emplee en ellos para decir lo que está viendo o acaba de ver, puede y debe llegar hasta el entendimiento y conciencia de su público [...]. El auténtico corresponsal de guerra da la sensación de verdad porque antes ha vivido el riesgo de esa verdad y ha sentido en su propia piel esa sensación que, a su vez, reenvía desde el fondo de su propio sistema nervioso» (Armero, 1976: 85).

(5) Un exemple il·lustratiu de la rivalitat entre les agències audiovisuals és la pugna entre Reuters i APTV per obtenir les imatges més impactants de la guerra a Sierra Leone l'any 2000, una carrera que es va cobrar les vides del català Miguel Gil, càmera d'APTV, i el nord-americà Kurt Schork.

(6) Malgrat que és cert que alguns corresponsals de guerra són motivats per la necessitat del testimoni directe, la qual cosa Manuel Leguineche anomena «la passió de la història *in situ*», els altres motius es poden considerar, com a mínim, qüestionables, i per això, en moltes ocasions, la comunitat d'enviats especials ha estat acusada de ser mercenaris sense una implicació vertadera i amb una vocació més pròpia d'un *voyeur amateur* que d'un informador professional. De fet, lluny de rebutjar aquestes acusacions, molts corresponsals admeten que conjuntament amb el fi lloable de sensibilitzar el seu públic i el valor irrenunciable de l'observació directa dels fets, els motius que els porten a formar part de la «tribu» són, en realitat, més egocèntrics. Per exemple, Rojo (1995: 272) afirma que «el peligro es un afrodisíaco. Es innegable que el riesgo hace segreggar chorros de adrenalina y, una vez superado, va seguido de una inconmensurable satisfacción [...]. La fascinación por la violencia y la muerte entra en conflicto con la aversión que cualquier persona normal siente por asomarse desvergonzadamente al sufrimiento ajeno, pero resulta innegable que los verdaderos reporteros se sienten brutalmente atraídos por lo que hacen.» En aquesta mateixa línia, Peter Arnett, cèlebre corresponsal de la CNN, entre altres mitjans, va reconèixer a les seves memòries que «lo que había aprendido a querer era la emoción de cubrir la guerra, para lo cual no había sustituto». La cruesa d'aquests comentaris contribueix a la imatge del corresponsal de guerra com a *voltor* informatiu que s'aprofita de la misèria humana amb fins egoistes.

(7) En un interessant «intercanvi de perspectives» que va tenir lloc a l'Escola de Periodisme de la Universitat de Columbia entre el venerat corresponsal de la cadena CBS, Mike Wallace, i un coronel de l'exèrcit nord-americà, Wallace va declarar que, des del seu punt de vista, seria correcte per a un enviat especial nord-americà viatjar amb soldats enemics que entren en batalla contra tropes nord-americanes. El coronel li va retreure que, si aquest periodista fos en una zona de

batalla i fos atacat, la tasca dels *marines* seria anar a rescatar-lo, malgrat que fos a costa de les seves vides.

(8) Aquest debat obert entre els corresponents de guerra va tenir un dels seus màxims exponents en la Guerra Civil espanyola i va deixar una de les frases més llegendàries a favor de la defensa de la parcialitat periodística quan Herbert Matthews, corresponent del *New York Times*, va declarar que «sempre detesto la falsedat i la hipocresia dels que proclamen ser imparcials, i la ximpleria, per no dir estupidesa, dels editors i lectors que demanen objectivitat als reporters que cobrim una guerra. En condemnar la parcialitat es rebutgen els únics factors que realment importen: honestedat, comprensió i rectitud. El lector té el dret de sol·licitar els fets, però no té el dret de demanar al periodista o a l'historiador que coincideixi amb ell» (Knightley, 1975: 195).

(9) El problema de consciència en aquest terreny és especialment greu per als fotoperiodistes, que pateixen encara més de problemes psicològics, ja que ser molt a prop dels fets simultàniament implica estar pròxim per ajudar les persones fotografiades. L'exemple més tràgic d'aquest dilema és el cas del fotoperiodista sud-africà Kevin Carter, qui, dos mesos després d'haver guanyat el premi Pulitzer l'any 1993 per la imatge dramàtica d'una nena sudanesa famèlica agnintant amb un voltor just darrere seu, es va acabar suïcidant. Carter va ser objecte de dures crítiques per aprofitar la situació per a la seva pròpia fama i sobre la foto premiada va declarar públicament que «és la foto més important de la meua carrera, però no n'estic orgullós, no la vull ni veure, l'odio. Encara estic penedit de no haver ajudat la nena.»

(10) «Nosotros bombardeamos, ellos sufren», article de Robert Fisk publicat a *La Vanguardia* (23 març 2003).

(11) *Diari de la Pau* (Universitat Autònoma de Barcelona), núm. 2 (2003), p. 27.

Dades de l'autor

Christopher David Tulloch (Manchester, 1967) és doctor en periodisme per la Universitat Pompeu Fabra (1998), màster en estudis japonesos per les universitats d'Essex i Tòquio (1990) i llicenciat en filologia anglesa per la Universitat de York (1988). Autor de llibres com *Corresponsales en el extranjero: Mito y realidad* (2004) i *Nuevas tecnologías e información audiovisual digital* (2003), actualment és professor d'introducció al periodisme i tècniques de redacció periodística del Departament de Comunicació de la UPF. Com a periodista ha treballat durant vint anys en el camp de la informació internacional i ha col·laborat amb diversos mitjans catalans i internacionals.